

Тема 9. Устаткування міського середовища

Розглянуті теми:

- 9.1. Види обладнання та наповнення зовнішніх просторів.
  - Малі архітектурні форми (МАФ)
- 9.2 Огородження
- 9.3 Елементи інформації
- 9.4 Принципи штучного освітлення територій зелених насаджень

9.1. Види обладнання та наповнення зовнішніх просторів.

Малі архітектурні форми (МАФ)

Одне із завдань зовнішнього благоустрою - підвищення різноманітності і художньої виразності забудови і відкритих озелених просторів. Вона вирішується формуванням функціонально-просторової структури і предметного обладнання відкритих просторів у забудові міст.

Своєрідність і індивідуальність, співмасштабним архітектурно-просторового середовища міста в поєднанні з озелененням забезпечують такі засоби зовнішнього благоустрою, як обробка поверхні землі (геопластика, підпірні стінки, сходи, пандуси та тощо), площинні споруди (площадки дитячі, спортивні, відпочинку тощо) та міський дизайн.

Елементом міського дизайну, вирішальним естетичні функціональні та утилітарні завдання, є **малі архітектурні форми (МАФ)**.

Їх художні якості, ретельність виготовлення, доцільність прийомів розміщення і склад впливають на кінцевий результат - створення гармонійної просторового середовища, як житлової забудови, так і міста в цілому. Розміщення МАФ повинно відповідати реальним процесам життєдіяльності населення (Мал. 9.1.1.).

Мал. 9.1.1. Композиції

малих архітектурних форм комплексного благоустрою

Малі архітектурні форми можуть підкреслювати існуючий пейзаж, бути пам'ятниками архітектури, творами садово-паркового мистецтва, ландшафтної архітектури та зовнішнього благоустрою. До малих архітектурних форм належать твори монументально-декоративного мистецтва.

Засобами малих архітектурних форм досягається облаштування міських вулиць, магістралей, територій мікрорайонів. Склад малих архітектурних форм повинен відповідати єдиним задумом, і тільки тоді вони зможуть з повною силою відбити своєрідність історичного колориту, природні умови, місцеві національні традиції і повністю відповідати своєму призначенню. Використовувані для благоустрою території мікрорайонів малі архітектурні форми можна розділити на наступні групи.

Малі архітектурні форми утилітарного масового використання. До них відносяться пристрої, що використовуються жителями для практичних цілей, які, будучи елементами міського обладнання, повинні в той же час нести естетичне навантаження (лави, урни, огорожі, покажчики, схеми мікрорайонів, сходи, підпірні стінки, номерні знаки будинків, торгові кіоски, світильники, вази для квітів та озеленення).

Малі архітектурні форми декоративного призначення. Ці пристрої використовують виключно для естетичного впливу на людину (декоративні стінки, трельяжі для вертикального озеленення, декоративні скульптури, басейни, фонтани, альтанки та ін.).

Різновидів таких малих форм може бути нескінченна безліч. На відповідальних ділянках встановлюють оригінальні художні твори.

Малі форми архітектури декоративного призначення не повинні повторюватися в межах видимості. Це допомагає уникнути монотонності забудови. Малі архітектурні форми декоративного призначення можуть бути різноманітні за фактурою, обробних матеріалів і кольором. Правильне розміщення декоративних малих форм навіть при масовому виробництві, яке зумовлює їх повторюваність, створює ефект різноманітності, тим самим збагачуючи архітектурно-художній вигляд мікрорайону.

Малі архітектурні форми, представлені у вигляді скульптур, можна поділити на алегоричну, символічну і жанрову. Алегорична скульптура виражає ідею в сенсі іносказання, символічна - втілює ідеї та почуття у вигляді символів, жанрова - характерні сценки з життя, побуту і звичаїв. Жанрова скульптура знаходить застосування у житловій забудові частіше інших видів скульптури.

Для правильного розміщення скульптури в місті треба знати, що в сучасних умовах існує два масштабу її сприйняття. Перший масштаб: сприйняття скульптури з великої відстані, коли не можна підійти і розглянути її деталі. На це сприйняття розрахована скульптура, що поміщається на площах і вулицях міст. Вона розглядається найчастіше в русі.

Другий масштаб: сприйняття скульптури в безпосередній близькості, коли йде або відпочиваючий людина може розглянути її більш детально. При другому масштабі сприйняття скульптура може бути опрацьована в подробицях. Таку скульптуру розташовують у житловій забудові, садах і парках.

Жанрова скульптура виповнюється у вигляді барельєфів на підпірних і декоративних стінках, скульптурних зображень тварин, іноді людини. Розмір скульптури повинен бути на 17 ... 20% більше або менше людського росту, тоді скульптура буде виглядати досить монументально. Постамент для фігур людей вибирається такої висоти, щоб відвідувачі не дивилися на скульптуру зверху вниз. Голова зображуваного людини повинна бути на рівні або вище очей перехожих.

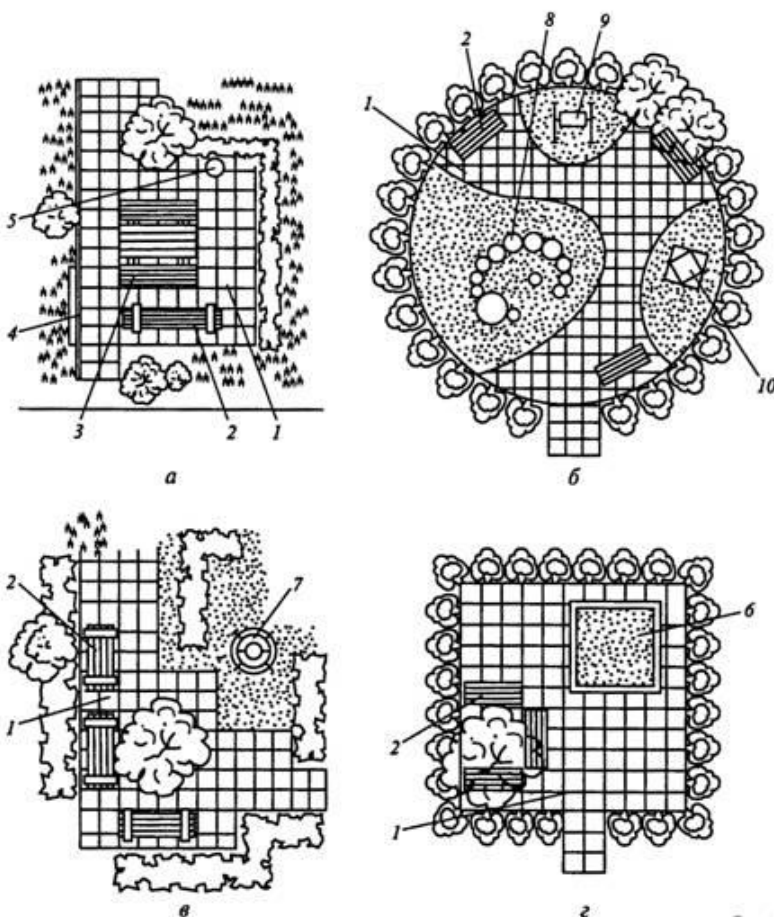
Декоративна скульптура підкреслює загальне планувальне рішення, вона створюється з урахуванням розміщення скульптури.

Ландшафт мікрорайону вельми збагачується штучними водоймами у вигляді фонтанів, плескательних басейнів з індивідуальними формами, улаштуванням містків, дамб тощо. Фонтани по своїй конструкції розрізняють на струменеві та скульптурні. Струменеві фонтани прикрашають навколишній ландшафт грою водяних струменів, які створюють декоративний ефект. Скульптурні фонтани створюються зі скульптурою або декоративними елементами, по яких стікає вода. Форма декоративних елементів - ваз, раковин, чаш зумовлює малюнок падаючої води. Рівень води у фонтанах і басейнах не повинен перевищувати рівня прилеглих територій.

Малі архітектурні форми для майданчиків відпочинку, ігрового і фізкультурного призначення. Ці пристрої використовують в мікрорайонах як обладнання дорослих і дитячих майданчиків відпочинку, для ігор та фізкультури - лави, столи, гойдалки, каруселі, буми, стінки для лазіння, пісочниці, піраміди, плескательні басейни, ліани, гірки катальні та ін.

(Мал.9.1.2). Багато хто з них випускають серійно. Для виготовлення дитячих ігрових пристроїв використовують металеві та залізобетонні труби, дерево, каміння. Використання природних матеріалів для створення ігрових тунелів фортець, лабіринтів розвиває інтерес до пізнання природи.

Мал. 9.1.2.. Варіанти обладнання майданчиків: а, б - майданчики відпочинку; у, г - дитячі майданчики; 1- плиткове мощення; 2- садова лавка; 3- столу з лавками; 4- трельяж; 5- квіткарка; 6 - пісочниця; 7- ігрова конструкція «Сфера»; 8 - пісочний дворик, захищений

aufbaut.ru

Обладнання та наповнення відкритих просторів безпосередньо пов'язані з функціональним

зонуванням об'єкта. Будь-який тип середовища є комплексом образних, смислових, масштабних і тектонічних характеристик зовнішніх просторів і внутрішнього наповнення.

Садово-паркові меблі і, насамперед, лави, незважаючи на їх відносно невеликі розміри відіграють важливу роль у благоустрої озелених територій, у формуванні зовнішнього вигляду скверу, бульвару, парку і т. д. Лави - найнеобхідніший елемент зовнішнього благоустрою і, насамперед, місць відпочинку - на майданчиках, біля фонтанів, водоймищ, квітників, в альтанках, в тіні дерев.

Лави можуть бути: вкопані в землю, тумбові, стаціонарні або переносні. Для короткочасного відпочинку використовують лави без спинок, для більш тривалого - лави зі спинками. Спинки і сидіння лавок краще виготовляти в основному з теплого, найбільш доступного і легко оброблюваного матеріалу - дерева, а опори - з металу, бетону. Крім стаціонарної меблів влітку використовують переносну меблі - крісла-гойдалки, садові стільці, шезлонги. Влітку для обладнання майданчиків біля кафе, читалень, майданчиків відпочинку встановлюють столи і стільці з металевим каркасом і сидіннями і спинками з дерева, плетені з пластмасового шнура або лози. Яскраво забарвлені, сучасних обрисів, вони вносять різноманітність

в оформлення території і поєднуються з зеленими насадженнями. Форма і розміри таких меблів можуть бути найрізноманітнішими. Так, можна використовувати стовбури дерева зігнутої форми - вони вносять різноманітність і добре вписуються в навколишній пейзаж. Дерев'яні лавки

встановлюють на березі водойми, по обидва боки пішохідних доріг і по краях майданчиків відпочинку через 200-250 м на головних напрямках і через 500-600 м - на другорядних. Залежно від відвідуваності рекомендується розміщувати серед зелені 30- 60 лавок на 1 га. Число лавок та інших елементів малихархітектурних форм визначається популярністю території, розмірами майданчиків відпочинку, їх призначенням, але при цьому вони не повинні перевантажувати лісопаркову територію.

Крім столів і лавок в лісопарках, в місцях відпочинку влаштовують навіси-укриття від дощу, обладнають місця для куріння і кострища, майданчики для занять фізкультурою, встановлюють інформаційні щити, скульптури казкових героїв, оформляють джерела питної води.

Скульптура з давніх часів є одним з головних елементів прикраси садів, парків, садиб, палаців, міських територій. Її зміст, а внаслідок цього і форми пластичного вираження в значній мірі змінювалися в різні періоди розвитку суспільства.

Декоративна скульптура, як правило, має невеликі розміри, вільне трактування пластичних форм, носить «камерний» характер і розрахована на невеликі простору. Однак у великих дворцово- паркових комплексах скульптурі іноді відводилася і особлива роль - вона широко використовувалася для декоративного оформлення і створення особливої, урочистою середовища.

Види обладнання та наповнення зовнішніх просторів:

- архітектурні об'єкти (стаціонарні), такі як пам'ятники, будівлі, споруди, набережні, парки і т. п. ;
- архітектурно-середовищні об'єкти (тимчасові), це будівлі з легких конструкцій, стаціонарні літні кафе, криті майданчики, рекламні установки, тимчасові споруди і елементи середовища і т. п. ;
- середовищне наповнення (короткочасне), це рекламні об'єкти тимчасового характеру, прилавки, малі форми, навіси і т. п. ;
- дизайнерські об'єкти (мобільні), це транспаранти, автолавки, пересувні кіоски і ларьки, звукове та світлове оформлення і т.д.

Розміщення **малих форм** (кіосків, пергол, альтанок, атракціонів, туалетів, урн і т. д.) пов'язано, насамперед, з їх функціональним призначенням, але слід пам'ятати, що вони включаються в композицію пейзажу, беруть участь у формуванні естетичної середовища. **Малі форми** розміщують, як правило, не порушуючи декоративних достоїнств пейзажів, в підлеглому, з композиційної точки зору, ставленні до просторово-планувального вирішення території, виходячи з напрямку руху потоків, забезпечення максимальних зручностей відвідувачам.

Вміле застосування **елементів благоустрою** - сходів, пандусів, підпірних стінок в поєднанні з укосами, газонами, зеленими насадженнями значно збагачує територію. У відкритих просторах в наш час важливим елементом інженерного благоустрою слід вважати фонтани - одне з кращих прикрас міських площ, парків, скверів та інших територій міста (рис. 9.1.3, 9.1.4). **Фонтани** мають не тільки декоративне значення, але і покращують мікрокліматичні умови в районі їх зведення. Залежно від композиції водних струменів фонтани можуть бути різних типів: фонтани-джерела; фонтани з однієї струменя і багатоструменеві; фонтани, що складаються з однієї або декількох чаш, з переливом води з однієї чаші в іншу; фонтани з використанням скульптур; фонтани-сливи, каскади та іншими творами. Тому ці фонтани доцільно створювати з врахуванням вимог, що пред'являються до розміщення як фонтану, так і звичайних скульптур або їх ансамблів в парковому оточенні.

(Мал. 9.1.3). Каскад-грот. Петергофі.

Нерідко при розташуванні фонтану в парковій середовищі його доповнюють архітектурними або скульптурними (однофігурні або багатфігурними) композиціями, які покликані зберігати цілісний, гармонійний художній образ споруди навіть при відсутності води, коли вони стають самостійними скульптурними творами. Тому ці фонтани доцільно створювати з урахуванням вимог, що пред'являються до розміщення як фонтану, так і звичайних скульптур або їх ансамблів у парковому оточенні.

Малі архітектурні форми (МАФ) є складовою частиною озеленення та благоустрою міської території. Вони можуть являти собою споруди утилітарного, декоративного або ігрового, фізкультурного призначення. **Малі архітектурні форми** можна поділити на об'єкти, що використовують декоративні властивості рослин (трельяжі, перголи, квіткарки і т. д.), і малі архітектурні форми без застосування рослин (кіоски, скульптура, декоративні камені і т. д.); в останньому випадку зелені насадження можуть грати роль фону, що підкреслює архітектурно-художні достоїнства окремих елементів або їх груп. У деяких випадках малим архітектурним формам відводиться відповідальна роль сполучної ланки міжзначними штучними спорудами та їх природним оточенням, вони надають індивідуальність планувальної організації території, створюють своєрідний ландшафт (Мал. 9.1.4.)

Мал. 9.1.4. Фонтан «Шутиха», Петергоф, Санкт-Петербург

Всі використовувані в благоустрої ділянки окремі компоненти повинні відповідати єдиним задумом організації просторового середовища, що враховує природно-кліматичні умови, народні традиції. Однією з представників малих архітектурних форм є **альтанка** - це легке архітектурна споруда серед зелених насаджень, призначене для тихого, спокійного короткочасного відпочинку без урахування будь-якого певного виду занять (Мал. 9.1.5).

Перевага віддається легким елементів з дерева, рідше - з залізобетону, деревоволокнистих плит, склопластику, металу і т. п., а розміри застосовуються такі, щоб можна було поставити одну або кілька лавок і столик (поширені альтанки 3,5 / 3,5 м або 5/5 м при висоті відповідно 2, 5 і 3 м). **Альтанки** користуються особливою популярністю в садах і парках, їх розміщують у відповідності з характером формування ландшафту, спеціалізацією і місткістю озеленого ділянки. Альтанки створюють з місцевих будівельних матеріалів, а їх форма, розміри, колір залежать від місця розташування і призначення.

Мал. 9.1.5. Альтанка в японському стилі

Павільйон, кіоск - невелике легке стаціонарне споруда, призначена для різних видів культурно-побутового обслуговування населення. Їх художні достоїнства визначаються простотою конструкції, витонченістю архітектури, відповідним масштабом, світловою рекламою, освітленням і кольором, обґрунтованим застосуванням будівельних матеріалів - металу, дерева, водостійкої фанери, плит з пластмас, склопластику, азбестоцементу, стеклоблоков.

Трельяж - легкий ґратчастий, частіше вільно стоїть вертикальний каркас, обсаджений кучерявими або спираються рослинами (Рис. 9.1.6). Він використовується для огороження або ізоляції майданчиків відпочинку, альтанок, окремих лав, маскування господарських майданчиків, оформлення глухих стін, входів у будинки, в якості вертикального зеленого фону для скульптури, фонтанів і т. Д. Ґрати створюють за допомогою горизонтальних, вертикальних або похилих перекладин, іноді в поєднанні з горщиками, кашпо або підставками для квітів.

Пергола - легке декоративна споруда зі стійок і арок або полуарок з ажурним перекриттям, яке служить опорою для витких рослин (Мал. 9.1.8). Дикий виноград, хміль, капріфоль, плющ, клематиси, гліцинія, в'юнки троянди та інші рослини висаджуються уздовж пергол, близько стійок і заплітають конструкції. Вони утворюють над доріжками та алеями мальовничий тіньовий навіс у вигляді галереї, зеленого коридору, тунелю або затіняють майданчик для відпочинку або її частину.

Мал. 9.1.7. Трельяж

Мал. 9.1.8. Пергола

Высота пергол приймається 2,5–3 м, а ширина – в залежності от интенсивности пешеходного движения (обычно 2–3 м) или необходимости затенения участка территории. Мост или переход создается для сообщения между берегами рек, протоков, каналов, ручьев, оврагов, для обеспечения прохода на острова. В зависимости от назначения мосты могут быть из камня, дерева, реже кирпича, металла.

поєднуватися з зеленими насадженнями і всім оточенням - вони повинні бути привабливими, помітними, але не нав'язливими.

Урни призначаються для збору дрібного та побутового сміття та забезпечення чистоти найбільш відвідуваних місць озеленої території. Їх встановлюють на майданчиках відпочинку, у громадських, культурних установ, уздовж пішохідних алей і доріжок, біля кіосків, ларьків і т. Д. Штучне освітлення територій зелених насаджень.

9.4 Принципи штучного освітлення територій зелених насаджень

Принципи штучного освітлення територій зелених насаджень, призначених для відпочинку мешканців міста, суттєво відрізняються від системи освітлення інших територій. Звичайні вуличні ліхтарі не можуть виявити повністю декоративні якості рослин. У парках, садах, скверах і на бульварах перевага віддається освітленню з високими художніми достоїнствами, і йому відводиться головна роль в організації ошатного вечірнього ландшафту, створення для людини умов приємного перебування на озелених територіях.

Відпочинок людини ввечері вимагає особливого **світлового** клімату, який забезпечував би гуляють вільну орієнтацію і хороше сприйняття архітектурно-декоративних властивостей навколишніх предметів,

їх колірні особливості. При висвітленні територій зелених насаджень розрізняють освітлювальні установки, які виконують утилітарні та декоративні

функції. Перші забезпечують рівномірне освітлення шляхів пересування і місць тихого відпочинку, т. Е. Алей і майданчиків, а другі покликані підсвічувати будівлі, споруди, скульптури, малі архітектурні форми, фонтани, дерева, чагарники і квіти з метою підвищення їх виразності.

Контрольні питання:

1. Малі архітектурні форми
2. Засоби вираження малих архітектурних форм
3. Малі архітектурні форми утилітарного масового використання.
4. Малі архітектурні форми декоративного призначення
5. Малі архітектурні форми, представлені у вигляді скульптур
6. Малі архітектурні форми для майданчиків відпочинку, ігрового і фізкультурного призначення
7. Садово-паркові меблі
8. Декоративна скульптура
9. Види обладнання та наповнення зовнішніх просторів
10. Елементи благоустрою
11. Поняття «трельаж»
12. Поняття «пергола»
13. Поняття «пергола»
14. Види огорож
15. Елементи інформації
16. Принципи штучного освітлення територій зелених насаджень,